

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра археології, етнології та всесвітньої історії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

(Майя НІКОЛАЄВА)

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 032 Історія та археологія

Освітньо-професійна програма: Історія та археологія

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни «Етнополітологія». Одеса: ОНУ, 2023. 18 с.

(назва навчальної дисципліни)

Розробник: Стоянова Галина Миколаївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри археології, етнології та всесвітньої історії

Протокол № 1 від "28" серпня 2023 р.

Завідувач кафедри (підпис) (Олена СМІНТИНА) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПІ «Історія та археологія»

 (підпис) (Олена СМІНТИНА) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

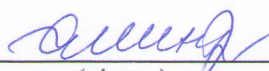
Схвалено навчально-методичною комісією факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "31" серпня 2023 р.

Голова НМК (підпис) (Галина ЛЕВЧЕНКО) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології, етнології та всесвітньої історії

Протокол № 1 від "29" серпня 2024 р.

Завідувач кафедри (підпис) (Олена СМІНТИНА) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № _____ від "_____" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (підпис) (Олена СМІНТИНА) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 2 (вид завдання)	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>032 Історія та археологія</u> (код і назва) Спеціалізація (і): _____ (назва) Рівень вищої освіти: _____ <u>магістр</u>	Нормативна / за вибором (ВНЗ/студента)	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		2-й	2-й
		<i>Семестр</i>	
		2-й	2-й
		<i>Лекції</i>	
		20 год.	6 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		10 год.	4 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	80 год.
Форма підсумкового контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: підвищення загальної методологічної і наукової бази студентів з питань етнонаціогенезу, етнології та політології, підготовка їх до діяльності, пов'язаної з активною участю у формуванні, та реалізації етнонаціональної політики держави.

Це передбачає розгляд окремих питань пов'язаних з природою етносу та нації; особливостей формування і взаємовпливу етно- та націогенезу; дослідження психічних особливостей етнічної та національної свідомості; аналіз форм взаємодії етносу, нації і держави. Дослідження проблеми взаємоіснування етнічного, національного і державного інтересу.

Об'єкт етнополітології – різні види етнічних спільностей, етнофори, як носії етнічної культури, соціальні і політичні групи, що здатні використовувати етнічні маркери задля складення власної ідентичності, а також нація і держава, які зацікавлені у стабільній – “природній” єдності своїх громадян.

Завдання: ознайомитися з історією політичної думки, висвітлити теоретико-концептуальні та методологічні засади аналізу етнополітичних процесів; проаналізувати теорії етнічності, індивідуальної та групової етнічної ідентичності, етнічної стратифікації, етнічної мобілізації, етнічного відродження; охарактеризувати теорії нації; природи, характеру, форми і типів націоналізмів, розглянути теорії етнонаціональної політики, причини і наслідки політизації етнічності, місце і роль етносів на політичній арені, характер, мету, типи і види етнонаціональної політики, з'ясувати принципів побудови і функціонування різних типів і форм устрою поліетнічних держав; виявити причини виникнення, природу і характер етнополітичних конфліктів, можливість створення методів їх прогнозування, дослідити процес створення етнополітичної культури та її концептуалізації у сучасній політичній культурі.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

- а) загальних (ЗК):
 - здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК01);
 - здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК06);
 - цінування та повага різноманітності та мультикультурності (ЗК08);
- б) спеціальних фахових (СК):
 - здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук (СК02);
 - здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології (СК03);
 - здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями (СК08);

- усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики (СК10).

Програмні результати навчання (ПРН):

- *вміти* аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень (ПР01);

- *здійснювати* рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології (ПР02);

- *вміти* розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів (ПР03);

- *мати навички* планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки (ПР05);

- *вміти* актуалізувати набуті знання, вміння та навички під час професійної комунікації з представниками інших наук, а також з представниками органів державної влади, місцевого самоврядування та засобів масової інформації (ПР11).

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія етнічності в політичному процесі

Тема 1. Вступ. Етнополітологія як наука. Феномен етнічності. Поняття політичного процесу. Етнічність в політичному процесі. Об'єкт етнополітологічного дослідження (етнос, як об'єкт політики; політичний процес, як). Предмет етнополітичного дослідження (закономірності взаємовпливу етнічного середовища на політичний процес і обумовленість сучасних етнічних процесів соціополітичними реаліями).

Історія етнополітичної думки. Етапи зародження етнополітології як науки. Функції етнополітології (теоретико-пізнавальна, методологічна, критична, світоглядна, інтегративна, функція моделювання, прогностична).

Процес і особливості формування проблеми етнополітичного дослідження. Структура етнополітології (історія етнополітичної думки; Теоретико-методологічні проблеми науки; Теорія етнічності; Теорія нації; Теорія націоналізму; Теорія етнонаціональної політики; теорія національно-державного устрою; Теорія етнополітичних конфліктів; Теорія етнополітичної культури). Зв'язок з іншими науками. Етнополітологія в системі наукових знань. Етнологія, етнографія, етносоціологія, етнолінгвістика, етнопсихологія, етнодержавознавство, політологія, міжнародні відносини.

Загальнонаукові категорії і суто етнополітологічні. Еволюція понять «нація» і «етнос». Категорії “національна ідея”, “національний інтерес”, “етнонаціональна політика”, “політизована етнічність”, “етнічний ренесанс”, “націоналізм” “суверенітет” та ін.

Тема 2. Теоретико-методологічні питання етнополітології. Актуальні проблеми етнополітології. (Природа етногрупи. Проблема

етнічних форм людства. Роль держави у відношеннях із різноманітними етнічними групами в державі. Форми і напрямки розвитку національних держав. Проблема взаємовідносин етнічних груп, національних меншостей, нації і держави. Право нації на самовизначення в контексті національно-державних і національних інтересів. Проблема використання етнічності для вирішення соціально-політичних проблем).

Етнос та етнічність у політичних концепціях і теоріях. Політичний процес. Місце етносу і етнічності у загальному політичному процесі.

Загальні методи суспільних наук: конкретно-історичний, комплексний, об'єктивності, аналізу і синтезу, індукції і дедукції, метод критичного аналізу. Системний підхід і структурно-функціональний аналіз. Метод порівняльного аналізу.

Біхевіористський підхід (вивчення поведінки окремих осіб, груп та спільнот під впливом обставин). Метод моделювання - створення моделей суспільно-політичних процесів. Метод аналізу "втрат і надбань". Використовується при наявності декілька альтернативних варіантів вирішення проблеми.

Методологічні принципи: принцип наукового плюралізму, цивілізаційний принцип, принцип гуманізму.

Тема 3. Теоретичний аспект аналізу поняття "етнічність".

Поняття: етнос, етнічність, етнічна ідентифікація. Місце етнічної ідентифікації серед інших видів сучасних ідентичностей: соціальних, політичних, вікових і т.і.

Засоби ідентифікаційного аналізу етносу. Формування етнічного самоусвідомлення. Поняття етнічна свідомість в сучасній науці. Механізми створення та форми існування індивідуальної і групової етнічної ідентичності. Критерії індивідуальної етнічної ідентифікації. Типи етнічної ідентичності. Нормальна ідентичність. Етноцентрична ідентичність. Етнодомінуюча ідентичність. Етнічний фанатизм. Етнічна індиферентність. Етніонігілізм. Амбівалентна етнічність.

Поняття етнічного середовища, політичної ситуації. Вплив соціального і політичного контексту на формування етнічної ідентичності. Поняття реідентифікації і його політичні наслідки.

Чинники що обумовлюють «стійкість» етнічної ідентичності. Функції етнічної ідентичності. Етнічна ідентичність в ситуаціях соціально-політичної нестабільності. Етнічний парадокс сучасності.

Тема 4. Соціально-психологічні проблеми етнічності. Етнічна свідомість. Психологічна структура етнічної самосвідомості. Типи етнічної самосвідомості.(традиційний, культурно-патріотичний, політизований). Ступінь розвитку і функції етнічної самосвідомості.

Етноцентризм, його види і способи формування. Поняття націоналізму, патріотизму і шовінізму. Ідеологічний рівень етнічної самосвідомості.

Мобілізація етнічності або етнічне відродження: чинники й особливості процесу. Політизація етнічності.

Типології націоналізмів. (Класичні; типологія Л. Грінфельда; інші види типологій). Політичні чинники націоналізму.

Тема 5. Міжетнічна взаємодія. Етнічні форми існування людства. Етнонаціональні форми в сучасному світі: сутність і основні шляхи розвитку. «Горизонтальний» і «вертикальний» типи етнічних ядер. Історичні форми їх змін.

Етнічні співтовариства: етнічні категорії, етнічні групи, етнічні спільності. Етнічна меншість. Діаспора, як суб'єкт політики.

Етнічні процеси: еволюційні і трансформаційні. Види і форми етнічних контактів. Вплив соціального, політичного, природного середовища на наслідки взаємодії етнічних колективів. Міграції та їх соціально-політичні наслідки. Прогнозування та підготовка міжетнічної взаємодії. Теорії етнокультурної взаємодії.

Тема 6. Особливості етнічних конфліктів. Динаміка, типологія і форми регулювання етнічних конфліктів. Особливості і природа національних конфліктів. Етнічні конфлікти в системі міжнародних відносин. Характеристика сучасних зон етнонаціональних конфліктів у регіонах.

Змістовий модуль 2. Теорія нації та націогенезу.

Тема 7. Проблема теоретичного обґрунтування теорії нації і націоналізму. Теорії нації. Трагування нації і націогенезу. Етнічна теорія нації. Історико-економічна теорія нації. Культурологічна теорія нації. Політична теорія нації. Психологічна теорія нації. Теорії нації (М. Вебера «раціоналістична»; К. Дойч - «Комунікативна»; етатична теорія; «інструменталістська»).

Тема 8. Феноменологічні підходи до проблеми націогенезу. Наукові підходи до аналізу націогенезу: модерністський підхід, примордіалістський, інші підходи.

Основні тенденції національного розвитку. Співвідношення процесів етно- та націогенезу. Соціально-культурні і суспільно-політичні передумови націогенезу. Націогенез сучасної епохи.

Природа, характер, типи, джерела і різновиди націоналізму. Типологія націй. Форма нації (моноетнічна або поліетнічна). Характер нації (етнонація, громадянська нація). Місце етнічного чинника в розвитку національної самосвідомості. Форми етнонаціональної свідомості. Поняття сучасної політичної нації.

Тема 9. Етнос і нація в системі політичних інститутів.

Місце нації в сучасному політичному процесі. Нація і держава – форми взаємодії. Розвиток поліетнічних держав (націєзація і денацієзація). Форми етнодержавного устрою. Національна держава. Націобудівництво. Федералізм. Типи унітарних держав. Засоби і форми національного самовизначення. Види автономій. Культурна автономія.

Тема 10. Етнополітика як інструмент сучасної політичної влади.

Етнодержавознавство як науковий напрямок. Етнополітика. Проблема співвідношення етнічних, національних, державних і загальнолюдських цінностей.

Етнічні права в контексті національно-державних і глобальний інтересів. Політико-правовий аспект реалізації прав етносів. Аналіз сучасних документів. Етнічні і національні меншості в правовому полі України. Програма етнополітичного розвитку України.

Тема 11. Сучасні етнонаціональні процеси.

Етнос і етнічність у сучасному трансформаційному процесі. Поняття трансформаційного процесу з погляду соціально-політичного розвитку. Взаємозумовленість процесів інтеграції і дезінтегрованості. Процеси глобалізації і модернізації, процеси етнічного поділу й об'єднання. Реалізація статусу державних мов як чинник міжетнічної злагоди і конфліктності. Проблема етнічних територій із погляду прав корінних народів. Етноконфесіональний чинник політичного розвитку.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Усього	Денна форма				Заочна форма				
		у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	Ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теорія етнічності в політичному процесі.										
Тема 1. Вступ. Етнополітологія як наука.	3	1			2	2,5	0,5			2
Тема 2. Теоретико-методологічні питання етнополітології	1	1				2,5	0,5			2
Тема 3. Теоретичний аспект аналізу поняття “етнічність”.	8	2	2		4	9,5	0,5	1		8
Тема 4. Соціально-психологічні проблеми етнічності.	8	2	2		4	7,5	0,5	1		6
Тема 5. Міжетнічна взаємодія.	8	2	2		4	7,5	0,5	1		6
Тема 6. Особливості етнічних	6	2			4	8,5	0,5			8

конфліктів.										
Разом за змістовим модулем 1	34	10	6		18	38	3	3		32
Змістовий модуль 2. Теорія нації і націогенезу.										
Тема 7. Проблема теоретичного обґрунтування теорії нації і націоналізму.	8	2	2		4	8	1	1		6
Тема 8. Феноменологічні підходи до проблеми націогенезу.	2	2				3,5	0,5			3
Тема 9. Етнос і нація в системі політичних інститутів.	6	2			4	3,5	0,5			3
Тема 10. Етнополітика як інструмент сучасної політичної влади.	2	2				3,5	0,5			3
Тема 11. Сучасні етнонаціональні процеси.	8	2	2		4	3,5	0,5			3
Разом за змістовим модулем 2	26	10	4		12	22	3	1		18
ІНДЗ*					30					30
Усього годин	90	20	10		60	90	6	4		80

5. Теми семінарських занять
Семінарські заняття не передбачені.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Теоретичний аспект аналізу поняття “етнічність”.	2	1
2.	Соціально-психологічні проблеми етнічності.	2	1
3.	Міжетнічна взаємодія.	2	1
4.	Проблема теоретичного обґрунтування теорії нації і націоналізму.	2	1
5.	Сучасні етнонаціональні процеси.	2	
	Разом	10	4

7. Теми лабораторних занять
Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/види занять	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Етнополітологія в системі наукових знань/підготовка до лекцій [1].	2	4
2.	Етнос та етнічність у політичних концепціях і теоріях/підготовка до лекцій, практичних занять [1].	4	8
3.	Типи етнічної ідентичності/підготовка до лекцій, практичних занять[1].	4	6
4.	Поняття націоналізму, патріотизму і шовінізму/написання есе [2].	4	6
5.	Характеристика сучасних зон етнонаціональних конфліктів у регіонах/ підготовка до лекцій, практичних занять [1].	4	8
6.	Теорії нації/підготовка до лекцій [1].	4	6
7.	Форми етнодержавного устрою /підготовка до лекцій [1].	4	6
8.	Етнічні і національні меншості в правовому полі України/підготовка до практичних занять[1].	4	6
9.	Індивідуальне навчально-дослідне завдання [3]	30	30
	Разом	60	80

До самостійної роботи належить:

- [1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;
- [2] – написання рефератів, есе;
- [3] – виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальним навчально-дослідницьким завданням є підготовка та захист письмової роботи, де подається характеристика однієї з країн світу (за вибором студента) за наступним планом:

1. Карта держави з позначеними зонами компактного мешкання крупних етнічних груп
2. Характеристика етнічного, конфесійного і мовного складу населення.
3. Характеристика типу нації (за конституційними актами)
4. Характеристика держави і її адміністративно-територіальної системи.
5. Статус та характеристика мов (конституція, закони про мови, закони про меншини, закони про освіту).
6. Статус та види територій держави за державно-правовими актами.
7. Спірні території.

8. Характеристика існуючих правових актів про етнічні, національні, мовні, конфесійні та ін. меншини.
9. Типи існуючих етнічних груп в державі та їх правовий статус
10. Характеристика внутрішньодержавних та міждержавних етнічних конфліктів.

Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання студенти виконують за рахунок годин самостійної роботи.

9.Методи навчання

Словесні: лекції (проблемні, аналіз конкретних етнополітичних ситуацій), пояснення нового матеріалу, бесіда з тем курсу, дискусія.

Наочні: ілюстрація, демонстрація, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: робота з різними типами джерел, науково-дослідницькими працями, виконання та захист індивідуальних завдань.

10. Форми контролю і методи оцінювання

Методи поточного/періодичного контролю: усне опитування, оцінювання доповідей, оцінювання есе, оцінювання виконання індивідуальних завдань.

Підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю в рамках дисципліни є залік.

Критерії оцінювання.

Оцінка за національною шкалою	Здобувач освіти
Зараховано	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
Не зараховано з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки

11. Питання для підсумкового контролю

1. Етнополітологія в системі наук. Предмет і об'єкт науки.
2. Методи і методологія науки. Функції і завдання етнополітології.
3. Етнос і етнічність у політичних концепціях і теоріях
4. Місце етносу і етнічності у загальному політичному процесі.
5. Дефініція понять: етнос, етнічність, етнічна ідентифікація. Засоби ідентифікаційного аналізу етносу.
6. Особливості формування в існування індивідуальної і групової етнічної ідентичності.
7. Вплив соціального і політичного контексту на формування етнічної ідентичності.
8. Етнічна свідомість: типи, ступінь розвитку, функції.
9. Етноцентризм, його види і способи формування
10. Націоналізм: поняття, види, функції. Типологія націоналізму. Політичні чинники націоналізму.
11. Етнічні конфлікти: типологія, форми регулювання, динаміка.
12. Теорії нації (етнологічна, політична, психологічна, культурологічна, історико-економічна)
13. Теорії нації (“Раціоналістична”, “комунікативна”, етатична, інструменталістська.)
14. Типи етнічної самосвідомості: традиційний, культурно-патріотичний, політизований.
15. Наукові підходи до аналізу націогенезу: модерністський, примордіалістський та ін.
16. Поняття нації: типологія, форма націй, характер.
17. Національна свідомість. Місце етнічного чинника в розвитку національної свідомості.
18. Нація і держава – форми взаємодії. Форми етнодержавного устрою.
19. Принцип права нації на самовизначення. Засоби і форми національного самовизначення. Види автономій.
20. Природа, характер, типи, джерела і різновиди націоналізму.
21. Етнополітика як інструмент сучасної влади.
22. Етнічні і національні меншості в правовому полі України. Програма етнополітики України.
23. Поняття етнічна меншина і малочисельні етнічні групи. Особливості їх політичного розвитку.
24. Етнічні і державні кордони. Проблема етнічних територій з погляду прав корінних народів.
25. Поняття етнічної стратифікації, етнічної мобілізації, етнічного відродження.
26. Етнос і етнічність у сучасному трансформаційному процесі.

27. Основні тенденції національного розвитку. Співвідношення процесів етно- та націогенезу.

28. Етнодержавознавство як науковий напрямок.

29. Політико-правовий аспект реалізації прав етносів.

30. Етноконфесіональний чинник політичного розвитку.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та періодичний контроль											Індивідуальне самостійне завдання	Сума балів
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	40	100
5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6		

Результати академічної успішності студентів виставляються у вигляді оцінки за національною шкалою, 100-бальною та шкалою ЄКТС.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма курсу.
2. Силабус.
3. Етнополітологія. [Електронний ресурс]: електрон.метод. рекомендації з курсу «Етнополітологія» для студ. другого (магістер.) рівня вищої освіти спеціальності 032 «Історія та археологія»/ Г.М. Стоянова. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. 30 с. 0,7 МБ. Ідентифікатор-посилання: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/36538>

4. Сминтина О.В. Основи наукових досліджень: методичні рекомендації. – Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2018. 26 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Етнополітика в Україні в умовах сучасних суспільно-політичних змін: реальний стан, виклики, перспективи : монографія / автор. кол.: Войналович В. А. (керівник, наук. ред.), Єленський В. Є., Кулик В. М., Малиновська О. А. та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2023. 424 с.
2. Жук П., Мазур Н., Соломонюк Р., Турчак Р. Етнополітична карта світу XXI століття: методичний і предметний коментарі. Тернопіль. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-110.html>
3. Історія української етнології. – Режим доступу до ресурсу: <https://bookster.com.ua/istoriya-ukrayinskoji-etnologiyi/>
4. Картунов О. В. Вступ до етнополітології: науково-навчальний посібник. Київ. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-28.html>
5. Кривицька О. В. Демаркаційні лінії в етнополітичному просторі України: монографія. Київ.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 328 с.
6. Майборода О. М. Етнічність у міжнародній системі. Вид. 2-е, випр. і допов. Київ ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2017. 448 с.
7. Руденко Ю. Ю. Проблеми концептуалізації поняття «нація» в українській науці та практиці //Політикус. 2020. Вип 3. С.7 – 12.

Додаткова:

1. Андерсон Б. «Західний» націоналізм та «східний» націоналізм: чи є між ними різниця? URL <http://www.ji.lviv.ua/n28texts/anderson.htm>
2. Андерсон Б. Уявлені спільноти. URL: <http://izbornyk.org.ua/anders/and.htm>
3. Вдовичин І. Я., Наумкіна С. М. Формування комплексної міграційної політики як умова забезпечення стабільності країн ЄС // Політикус. 2019. Вип 2. С.22 – 27.
4. Горват М. Особливості включення ромів у громадсько-політичне життя країн Центрально-Східної Європи (на прикладі Румунії, Угорщини та Словацької Республіки). Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2019. Вип. 24. С. 141–150.
5. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм. / пер. з англ. URL: <http://litopys.org.ua/gellner/gel.htm>
6. Дідух М. Л. Соціально-психологічні закономірності етнічної індивідуалізації: автореф.док.псих.н. Київ: Інститут психології ім. Г. Костюка, 2016. 38 с.
7. Етнополітична безпека України: політико-правові механізми протидії етнополітичній дезінтеграції держави: Наукова записка / В. П. Горбатенко (керівник авт. кол.), Ю. С. Шемшученко, І. О. Кресіна, О. М. Стойко. Київ. URL: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2020/06/krasivskyi_etnopolitychni.pdf

8. Зан М. П. Порівняльний аналіз політичного представництва міноритарних етнічних груп Словацької Республіки та України (за результатами експертного опитування). Політик. Випуск 2. 2021 С. 132 – 139.
9. Касьянов Г. Past continuous: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. – К.: Laurus, Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.
10. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму: монографія. Київ. URL: <http://litopys.org.ua/kasian/kas.htm>
11. Коч С. В. Кліважування простору північного Причорномор'я: геополітичні суперечки в епоху пост-правди. Політичне життя. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса. 2018. № 4. С. 90 - 96. DOI: <http://dx.doi.org/10.31558/2519-2949.2018.4.15>.
12. Коч С. В. Любов, яка рухає кордони: діаспоральна політика Туреччини. Сучасне суспільство. Збірник наукових праць. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. 2018. № 2 (16). С. 119 - 134
13. Коч С. В. Меморіальна політика сусідів України: від стратегії національного суверенітету до «великих держав». Politicus. Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. 2018. № 4. С. 46 - 50.
14. Коч С. В. Південно-західне прикордоння України в процесі державної децентралізації. Міжнародні та політичні дослідження. 2020. Вип. 33. С.106 – 142. (співавтор Узун Ю. В.)
15. Коч С. В. Від периферії до центру: амбівалентність європейського прикордоння. Міжнародні та політичні дослідження. 2022. Вип. 35. С.39-54. DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2707-5206.2022.35.263538>
16. Коч С. В. Моделі соціально-політичної комунікації в прикордонні (на прикладі прикордонних просторів в країнах Східної Європи). Міжнародні та політичні дослідження. 2019. Вип. 32. С.103-124
17. Коч С. В. Особливості функціонування інституту офісууповноваженого уряду Словацької Республіки у справах ромських громад: досвід для України Регіональні студії. 2023. № 32. С. 7–15. (у співавторстві Габрин П. В., Остапець Ю. О.)
18. Коч С. В. Політичний простір угорської нації: ресурс споріднених діаспор. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса Серія «Політичні науки». 2022. № 7. С. 64-69. DOI 10.31558/2617-0248.2022.7.9
19. Коч С. В. Транскордоння: простір соціального порядку і політичної дії: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 357 с.
20. Коч. С. В., Стоянова Г. М. Болгарська етнокультурна група Одеси: досвід соціокультурної адаптації // Дриновський збірник. Т. IX Софія-Харків, 2016. С. 128-135.
21. Ляпіна Л. Еволюція теорії мультикультуралізму в історії сучасної соціології // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2016. № 1. С. 97– 105.
22. Методичні рекомендації до вивчення модуля «Етнополітичні процеси в сучасній Україні» / Укл. Г. Д. Голубчик Д.: Дніпропетр. регіон. ін-т держ.

- упр. НАДУ при Президентові України, 2015. 16 с. URL: <http://www.dbuara.dp.ua/institut/kafedra/fsdu/doc/doc%204.pdf>
23. Осіпов О. Парадигма транзиту, неопатримоніалізм і етнічні проблеми у пострадянському просторі // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2017. № 2. С. 77 – 97.
24. Підскальна О. Мультикультуралізм як феномен постсучасного світу, Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. Вип. 3-4, Вид-во: Національна академія наук України.
25. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху. Київ. URL: <http://litopys.org.ua/smith/smg.htm>
26. Сміт Е. Націоналізм. Теорія, ідеологія, історія / пер. з англ. Фещенко Р. Київ. URL: <http://litopys.org.ua/smith/smt.htm>
27. Стоянова Г. Болгарська та грецька діаспори Одеси в контексті репрезентації етнічності у міському просторі. Старожитності Лукомор'я. № 1 (16), 2023. С. 82-94.
28. Суперечності ідентичностей в Україні та шляхи їх регулювання в контекстах політики громадянської консолідації української нації / Аналітична доповідь. – Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 60 с.
29. Ткаченко Є. В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О. О., 2018. 315 с.
30. Томашевська Є. І. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин: досвід ратифікації в Україні // Політикус. 2021. Вип 2. С. 155 – 160.
31. Узун Ю. В. Управління міграційними процесами: глобальні та регіональні тенденції // Політикус. 2019. Вип 2. С. 56 – 65.
32. Хомрач В. П. Політико-мовна ідентичність громадян України: стан та тенденції розвитку: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2015. 210 с.
33. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність/ авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.
34. Червеньяк К. Т. Етнічна консолідація угорської меншини Закарпаття в контексті впливу на етнополітичну ситуацію у регіоні. Регіональні студії. 2018 Вип. 12. С. 157 -164.
35. Червеньяк К. Т. Етнонаціональний фактор як об'єкт наукового дослідження. Держава і право: Збірник наукових праць. Серія: Політичні науки. Київ, 2016. Вип. 73. С. 73–80.
36. Шуліка А. А. Мігранти в сучасному прекаріаті: політичні особливості міжгрупової взаємодії // Політикус. 2019. Вип 2. С. 17 – 21.
37. Явір В. А. Формування етнонаціональної стійкості в умовах російсько-української війни // Політикус. 2022. Вип 1. С. 201 – 205.
38. Koch S. “Our” and “Foreign” in Bessarabia: Communicational Environment and Commemorative Practices. Between the Worlds: People, Spaces and Rituals.

- Popov, R., M. Maeva, M. Slavkova, Y. Erolova. (eds.). E-collection of Conference Proceedings. Sofia: IEFSEM. BAS, 2018. pp. 236-254.
- 39.Koch S. Decentralization vs Centralization: Scenarios of Regional Development of Ukraine in the Context of Internal Stability Establishment. *Przegląd Strategiczny*. 2020. № 13. С. 243 – 262. DOI : 10.14746/ps.2020.1.15
- 40.Koch S. Borderland Groups between Political Centres: National Influence and Local Practices and in Bessarabia. *Evropský Politický a Právní Diskurz*. 2018, V. 5, Iss. 6. P. 116 – 126.
- 41.Koch S. Postecular Conflicts and Reconstruction of Nationalisms in the States of the Balto-Black Sea-Adriatic Triangle. *The Yearbook of Balkan and Baltic studies*. 2022. Vol. 5, No. 1. С.79-111. URL:https://www.folklore.ee/balkan_baltic_yearbook/YBBS/issue/view/vol5
- 42.Koch S. The identification strategies of Bulgarians in Ukranian. *Etnologia Bulgarica*. Yearbook of Bulgarian ethnology. Vol. 6/ 2019 P. 34 – 49.
- 43.Koch S. The National Self-Determination Projects of Greece and Bulgaria: The Role of Ethnic Bessarabian Diasporas. *Europe and the Black Sea Region. A History of Early Knowledge Exchange (1750 – 1850)*. / D. Gutmeyr, K. Kaser (Eds.). Wien: Lit Verlag GmbH. 2018. P. 289 – 310. (SENSE) URL: https://www.academia.edu/38367304/The_Prehistory_of_Knowledge_Exchange_between_the_Caucasus_the_Black_Sea_Region_and_Central_Europe_First_Millennium_BC
- 44.Ksenicz A., Perekuda J., Savojska S., Semko W., Malkiewicz A. *Jezyk a polityka. Przypadek Ukrainy*. Zielona Gora 2017. 150 s

15. Електронні інформаційні ресурси

Офіційні сайти

- Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <http://rada.kiev.ua/>
- Державний служба статистики. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
- Європейський союз (Брюссель). URL: <http://europa.eu.int>
- Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv#>
- Перелік сайтів законодавств світу. URL: <https://instaco.com.ua/news/sayti-zakonodavstv-derzhav-svitu>
- Портал ООН. URL: <http://www.un.org/>
- Портал ЮНЕСКО. URL: <http://portal.unesco.org/>
- Система офіційних документів Організації Об'єднаних Націй (Official Documents of the United Nations) URL: <http://documents.un.org/>
- Статистична служба ЄС. URL: http://europa.eu/documentation/statistics-polls/index_en.htm
- Статистична служба ООН. URL: <http://unstats.un.org/unsd/default.htm>
- Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>

Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна.. URL: <https://case-ukraine.com.ua>

Академічні установи, науково-дослідні інститути, центри

Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України.
URL: <https://idss.org.ua/index>

Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua>

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України. URL: <https://ipiend.gov.ua/>

Інститут соціології НАН України. URL: <http://www.i-soc.kiev.ua>

Національний Інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua>

Соціологічна асоціація України. URL: <http://www.sau.kiev.ua/>

Український інститут науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ). URL: <http://www.uinteі.kiev.ua>

Спеціальні сайти

«Урядовий кур'єр». Газета центральних органів виконавчої влади України.
URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/>

Агентство Стратегічних Досліджень (АСД) — аналітичний центр в Україні.
URL: <http://sd.net.ua>

Політик. Інформаційний портал України. URL: <http://www.politik.org.ua>